

П.В. Смірнова, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

Р.М. Бугріменко, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ОСВІТА – ДЖЕРЕЛО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО І КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Освіта є процесом формування, соціалізації особи, орієнтованим на деякі ідеальні моделі, на історично обумовлені, більш-менш чітко зафіксовані в суспільній свідомості соціальні еталони. Це соціальний інститут, феномен культури та чинник розвитку особистості.

Освітня сфера сучасності відображає суспільну необхідність оптимального поєднання традиційних національних цінностей з інноваційними цінностями глобальної культури. Інноваційна освіта є моделлю освіти, орієнтованою насамперед на максимальний розвиток творчих здібностей особистості, на створення потужної мотивації саморозвитку індивіда. На думку В. Кременя, «існуючі типи мислення – життєве, ділове, наукове, художнє, філософське – тільки тоді набувають свого статусу, коли стають творчими. Адже особистістю людина може бути лише тоді, коли завдяки творчому потенціалу переосмислює сукупність обставин, що їх постійно пропонує емпіричне життя, навколишня дійсність».

Освіта є системним об'єктом і предметом філософського аналізу. Так само системними є її основні проблемні ситуації. Вона утворює поле комплексних досліджень міждисциплінарного підходу й системного аналізу. «Освіта – це складна, багаторівнева система, що розвивається, видозмінюється під впливом часових, соціальних і багатьох інших чинників. Перебіг сучасних освітніх процесів передбачає перегляд усталених норм освітньої діяльності».

Кризовий стан сучасної української освіти, на наш погляд, визначають дві основні суперечності. Перша виникла між підвищеними вимогами суспільного життя до людини та застарілим змістом, а часто й організацією виховання й навчання; друга – між суперечливим характером організації суспільного життя та невідповідною, незрілою свідомістю дітей, учнів, студентів. Необхідність модернізації української системи освіти обумовлена чинниками як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. На такий висновок наштовхує превалювання двох тенденцій – поступове переростання національною освітньою системою освіти державних

рамок, а також прискорене формування єдиного освітнього простору як найбільш ефективної форми реалізації завдань освіти майбутнього.

На тлі глобальних кризових явищ очевидних ознак набуває криза традиційних принципів освіти, увиразнюється загальне уявлення про те, що освіта потребує оновлення й соціально-філософського осмислення. Особливо гостро перед людством постає складне концептуальне завдання осмислення, філософської рефлексії, реінтерпретації освіти як процесу саморозвитку особи і як світогляду у зв'язку з усвідомленням складності, нелінійності сучасного світу, котрий перебуває у фазі динамічного розвитку. Гострота проблеми обумовлена також сучасною соціально-економічною та духовною кризою, пов'язаною з невизначеністю подальших пріоритетів розвитку українського суспільства загалом і освітньої сфери зокрема.

Перехід до інформаційного суспільства актуалізує філософське осмислення перспектив розвитку як окремих держав і націй, так і світової спільноти в цілому. Філософія освіти покликана не лише визначати концептуальні орієнтири генерування знань, а й формування світогляду. Вона шукає відповіді на запитання щодо пріоритетів і цінностей освітньої сфери, функції і місій освіти, її суспільних детермінант. «Філософське підґрунтя навчально-виховного процесу складають принципи пріоритету людини як особистості, свободи вибору цінностей, реалізації можливостей саморозвитку; єдності національних та загальнолюдських інтересів; системності; взаємозв'язку теорії та практики, гуманітарного і природничого знання».

Як слушно зазначає В. Кремень, «якщо метою і змістом освіти є формування особистості громадянина, що передбачає всебічну розвиненість, повноцінність, добросовісність та інші позитивні якості, то, безумовно, зрозумілою є актуальність філософії освіти. Очевидно, з її позицій можна максимально сприяти соціалізації людини, її оптимальній адаптації до життя в суспільстві відповідно до вимог європейського вибору і завдань з реалізації національної освітньої програми. Необхідність філософії освіти зумовлена статусом освіти – завданням учити і виховувати (в їх безперервній взаємодії). Мета будь-якої освітньої системи полягає у формуванні такого практичного світогляду людини, який би оптимально поєднував її професійну діяльність із загальними цивілізаційними цінностями, закладеними в основу цієї системи. Оскільки філософія завжди відігравала функцію теоретико-рефлексійного аналізу буття людини та її подальшого розвитку, то вона набула найважливішого значення і в становленні нових освітніх систем».